

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2023 m. gruodžio 14 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Artūro Driuko (kolegijos pirmininkas ir pranešėjas), Virgilijaus Grabinsko ir Gedimino Sagačio,

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal ieškovės uždarnosios akcinės bendrovės „EDS INVEST“ kasacinį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2023 m. gegužės 16 d. sprendimo peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės uždarnosios akcinės bendrovės „EDS INVEST“ ieškinį dėl skolos priteisimo atsakovei R. L., trečiasis asmuo D. L..

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl proceso teisės normų, reglamentuojančių apeliacinio proceso ribas ir draudimą priimti byloje siurprizinį sprendimą, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovė UAB „EDS INVEST“ ieškiniu prašė priteisti iš atsakovės R. L. 29 407 Eur skolą, kurią sudaro 28 962 Eur negrąžinta paskolos dalis ir 445 Eur nesumokėtos palūkanos, 5 procentų dydžio metines palūkanas už priteistą sumą nuo bylos iškėlimo teisme iki teismo sprendimo visiško įvykdymo bei bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
3. Ieškovė paaiškino, kad kredito unija „Švyturio taupomoji kasa“ ir D. L. 2010 m. vasario 17 d. sudarė paskolos sutartį Nr. 70014, kurios pagrindu paskolos gavėjui buvo suteikta 28 962 Eur dydžio paskola. Tinkamas paskolos sutarties vykdymas buvo užtikrintas atsakovės laidavimu pagal 2010 m. vasario 17 d. laidavimo sutartį Nr. 70014. Paskolos gavėjui tinkamai nevykdamas paskolos sutartimi prisiimtų įsipareigojimų, paskolos sutartis buvo nutraukta ir pradėtas priverstinis skolos išieškojimas Klaipėdos miesto apylinkės teismo 2012 m. rugpjūčio 30 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 2-1936-144/2012 pagrindu, nutartį vykdant antstolės Linos Pužienės kontoroje vykdomojoje byloje Nr. 0109/16/02134. Nutartyje nustatyta išieškoti iš paskolos gavėjo 40 546,60 Eur skolą, kurią sudaro 28 962 Eur negrąžinta paskola, 3325,12 Eur nesumokėtos palūkanos ir 8259,48 Eur delspinigiai.
4. Bankrutavusi kredito unija „Švyturio taupomoji kasa“ ir ieškovė UAB „EDS INVEST“ 2018 m. vasario 8 d. sudarė reikalavimo teisių pirkimo–pardavimo sutartį, kurios pagrindu ieškovė įgijo reikalavimo teises pagal paskolos sutartį ir visas nustatytas prievolių pagal paskolos sutartį įvykdymą užtikrinančias priemones, įskaitant ir atsakovės laidavimą laidavimo sutarties pagrindu.
5. 2019 m. lapkričio 4 d. įvykusiose varžytynėse buvo parduotas paskolos gavėjui priklausantis ieškovei įkeistas nekilnojamasis turtas, iš jo pardavimo buvo išieškota 11 139,60 Eur suma. Neįvykdyti paskolos gavėjo įsipareigojimai ieškovei Klaipėdos miesto apylinkės teismo 2012 m. rugpjūčio 30 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 2-1936-144/2012 pagrindu sudaro 28 962 Eur (negrąžinta paskola) ir 445 Eur (nepadengta sutartinių palūkanų suma), iš viso 29 407 Eur. Apie įvykusį kreditoriaus pasikeitimą atsakovė buvo informuota pranešimu ir pretenzija dėl solidariosios bendraskolės skolos pagal laidavimo sutartį sumokėjimo, tačiau skolinių įsipareigojimų atsakovė neįvykdė.
6. Vilniaus miesto apylinkės teismo 2022 m. rugpjūčio 19 d. preliminariniu sprendimu ieškinys patenkintas visiškai – ieškovei iš atsakovės priteista 29 407 Eur skola, 5 procentų dydžio metinės palūkanos už priteistą sumą nuo bylos iškėlimo teisme iki teismo sprendimo visiško įvykdymo ir 331 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimas.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

7. Vilniaus apylinkės teismas 2022 m. lapkričio 17 d. galutiniu sprendimu Vilniaus miesto apylinkės teismo 2022 m. rugpjūčio 19 d. preliminarų sprendimą paliko nepakeistą – ieškinį patenkino visiškai, priteisė ieškovei iš atsakovės 29 407 Eur skolą, 5 procentų dydžio metines palūkanas nuo priteistos sumos nuo bylos iškėlimo teisme iki teismo sprendimo visiško įvykdymo ir 2275 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimo.
8. Teismas nurodė, kad laidavimo sutartimi atsakovė kaip solidarioji bendraskolė įsipareigojo atsakyti paskolos davėjai, jei paskolos gavėjas tinkamai nevykdys paskolos sutartyje nustatytos visos savo prievolės ar jos dalies. Teismas nurodė, kad atsakovė buvo tinkamai supažindinta su paskolos sutartimi, pagrindinės paskolos sutarties sąlygos buvo nurodytos laidavimo sutartyje, o laidavimo sutarties 7.2 punkte pati atsakovė pareiškė, kad jai yra žinomos visos paskolos sutarties sąlygos. Teismas pažymėjo, kad laidavimo sutartis yra neatsiejamai susijusi su paskolos sutartimi, nes laidavimo sutartimi užtikrinamos prievolės iš paskolos sutarties.
9. Teismas nustatė, kad reikalavimo teisių pirkimo–pardavimo sutartimi kredito unija „Švyturio taupomoji kasa“ perleido savo reikalavimą ne tik į

skolininką, bet ir į atsakovę, nes, pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 6.101 straipsnio 2 dalies nuostatas, reikalavimo įgijėjui pereina ir prievolės įvykdymui užtikrinti nustatytos teisės. Reikalavimo teisių pirkimo–pardavimo sutarties 1.1 punkte nustatyta, kad reikalavimo teisės reiškia pardavėjo turimas reikalavimo teises pagal paskolos sutartis ir su jomis susijusias užtikrinimo prievoles, o pagal šios sutarties 2.1 punktą pardavėjas pirkėjui pardavė visas pardavėjo teises, reikalavimus, nuosavybės teisę ir gaunamą naudą pagal paskolos sutartis ir su jomis susijusias užtikrinimo priemones. Atsakovė pripažįsta, kad reikalavimo teisės į pagrindinį skolininką buvo perleistos, laidavimo sutartis laikytina paskolos sutarties užtikrinimo priemone, todėl pagal CK 6.101 straipsnio 2 dalies nuostatas su perleidžiamomis reikalavimo teisėmis ieškovei perėjo ir įvykdymui užtikrinti nustatytos teisės pagal laidavimo sutartį. Atsižvelgdamas į aptartas sutarčių nuostatas ir faktines aplinkybes, teismas nusprendė, kad atsakovė turi galiojančią ir vykdytiną pareigą grąžinti ieškovei 28 962 Eur paskolos sumą.

10. Teismas nurodė, kad Klaipėdos miesto apylinkės teismo 2012 m. rugpjūčio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1936-144/2012, kurios pagrindu pradėtas priverstinis skolos išieškojimas iš paskolos gavėjo, įsiteisėjo 2012 m. spalio 5 d., todėl būtent nuo šios datos turi būti skaičiuojamas 10 metų bendrasis ieškinio senaties terminas (CK 1.127 straipsnio 1 dalis, 1.130 straipsnio 3 dalis, 6.16 straipsnio 1 dalis). Teismas nurodė, kad, ieškovei ieškinį teismui pareiškus 2022 m. rugpjūčio 11 d., bendrasis ieškinio senaties terminas praleistas nebuvo.
11. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą pagal atsakovės R. L. apeliacinį skundą, 2023 m. gegužės 16 d. sprendimu panaikino Vilniaus miesto apylinkės teismo 2022 m. lapkričio 17 d. galutinį sprendimą ir priėmė naują sprendimą – Vilniaus miesto apylinkės teismo 2022 m. rugpjūčio 19 preliminarų sprendimą panaikino ir ieškinį atmetė.
12. Kolegija nurodė, kad byloje sprendžiamas klausimas dėl terminuoto laidavimo pabaigos. Teismas nustatė, kad kredito unijos „Švyturio taupomoji kasa“ ir skolininko D. L. 2010 m. vasario 17 d. paskolos sutartis buvo terminuota (terminas iki 2015 m. vasario 15 d.). Taigi trečiojo asmens prievolių įvykdymo terminas yra 2015 m. vasario 15 d., todėl ieškovė į teismą turėjo kreiptis per 3 mėnesius nuo nurodytos datos (CK 6.88 straipsnis). Ieškovė ieškinį pareiškė 2022 m. rugpjūčio 11 d., praleidusi CK 6.88 straipsnyje nustatytą terminą. Kolegija pažymėjo, kad pirmosios instancijos teismas nesiaiškino, ar laidavimas nėra pasibaigęs, ir dėl to neteisingai išsprendė bylą.
13. Teisėjų kolegija papildomai pažymėjo, kad atsakovė nagrinėjamoje byloje nurodė faktinį ieškinio atmetimo pagrindą – praleistą terminą ieškiniui pareikšti, o tai savo ruožtu reiškė ir būtinybę patikrinti, ar atsakovės laidavimas nėra pasibaigęs (CK 6.88 straipsnio 1 dalis). Teismui kvalifikuojant teisinius santykius, užtenka atsakovės nurodymo, kad ieškovė pavėlavo pareikšti reikalavimus laiduotojai, o tai, kad atsakovė rėmėsi netinkama teisės norma, nesudaro pagrindo atmesti atsakovės prašymą.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

14. Kasaciniu skundu ieškovė UAB „EDS INVEST“ prašo panaikinti Vilniaus apygardos teismo 2023 m. gegužės 16 d. sprendimą ir palikti galioti Vilniaus miesto apylinkės teismo 2022 m. lapkričio 17 d. galutinį sprendimą. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
 - 14.1. Apeliacinės instancijos teismas netinkamai taikė ir aiškino materialiosios teisės normas, reglamentuojančias laidavimo teisinius santykius, terminuoto laidavimo pabaigos ypatumus. Apeliacinės instancijos teismas vadovavosi CK 6.88 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta taisykle, kad skolininko prievolių įvykdymo terminas yra 2015 m. vasario 15 d., todėl ieškovė į teismą turėjo kreiptis per 3 mėnesius nuo nurodytos datos. Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad CK nedraudžia šalių susitarimu pakeisti nurodytus terminus. Laidavimo sutarties 7.2 punkte įtvirtinta, jog laidavimas galioja iki visiško prievolių, kylančių iš pagrindinės sutarties, įvykdymo. Nagrinėjamu atveju laiduotoja ir kreditorė yra susitarusios, jog laidavimas galioja iki visiško paskolos grąžinimo, todėl CK 6.88 straipsnio 1 dalyje nustatytas laidavimo pabaigos terminas netaikomas.
 - 14.2. Apeliacinės instancijos teismas pažeidė Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 320 straipsnio 2 dalyje įtvirtintą taisyklę, jog apeliacinės instancijos teismas tikrina apskųsto teismo sprendimo teisėtumą ir pagrįstumą, analizuodamas skunde išdėstytus argumentus, išskyrus įstatyme nurodytas išimtis. Atsakovė nei apeliaciniame skunde, nei pirmosios instancijos teisme procesiniuose dokumentuose ar teismo posėdžiuose nesigynė nuo pareikšto ieškinio argumentu, kad laidavimas yra pasibaigęs CK 6.88 straipsnio 1 dalies pagrindu. Apeliacinės instancijos teismas savo iniciatyva negali išplėsti apeliacinio skundo argumentų sąrašo ir pradėti analizuoti tokių argumentų, kuriais apeliaciniame skunde nesiremama, išskyrus įstatyme nurodytas išimtis. Be to, ieškovei nebuvo suteikta galimybė pasisakyti dėl CK 6.88 straipsnio nuostatų taikymo.
15. Atsiliepimo į kasacinį skundą kasaciniame teisme negauta.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl teismo sprendimo teisėtumo ir pagrįstumo kontrolės apeliacinės instancijos teisme

16. CPK 5 straipsnyje įtvirtintas konstitucinis teisminės gynybos prieinamumo principas suteikia galimybę kiekvienam suinteresuotam asmeniui įstatymų nustatyta tvarka kreiptis į teismą, kad būtų apginta pažeista ar ginčijama jo teisė ar įstatymų saugomas interesas. Ši asmens teisė nėra absoliuti ir negali būti aiškinama kaip asmens galimybė kreiptis į teismą bet kokiū būdu. Kaip ir bet kuri kita subjektinė teisė, teisė kreiptis į teismą teisminės gynybos įgyvendinama CPK nustatyta tvarka, laikantis įstatyme įtvirtintų ieškinio pareiškimo procesinės tvarkos, jo formos ir turinio reikalavimų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. vasario 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-9-381/2023, 30 punktas).
17. Būtent asmuo, manantis, kad jo teisės pažeistos, pats sprendžia, ar ginti pažeistą teisę ir kokią pažeistų teisių gynimo būdą pasirinkti, t. y. asmuo, suformuluodamas ieškinio pagrindą ir dalyką, nustato teisminio nagrinėjimo objektą ir ribas (CPK 13 straipsnis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. vasario 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-9-381/2023, 31 punktas). Ieškovo suformuluotas ieškinio dalykas (reikalavimas) ir nurodytas faktinis ieškinio pagrindas (aplinkybės, kuriomis jis grindžia savo reikalavimą) apibrėžia teisminio nagrinėjimo dalyką (CPK 135 straipsnio 1 dalies 2, 4 punktai), leidžia teismui tinkamai pasirengti bylos nagrinėjimui (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-114-378/2015; 2023 m. spalio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-238-421/2023, 22 punktas).
18. Tiksliai ir suprantamai suformuluotas ieškinio dalykas ir pagrindas ne tik leidžia teismui tinkamai pasirengti bylos nagrinėjimui, bet yra reikšmingas ir atsakovo bei kitų dalyvaujančių byloje asmenų teisių įgyvendinimui, nes nuo ieškinio dalyko ir pagrindo formulavimo priklauso jų

atsikirtimų į ieškinį turinys, nustatytinoms aplinkybėms patvirtinti teiktini įrodymai. Ieškovui savo pareigos tinkamai neįvykdžius, ribojama atsakovo teisė gintis nuo jam pareikštų reikalavimų. Dėl to aiškus ieškinio dalyko suformulavimas ir faktinio pagrindo išdėstymas yra šalių lygiateisiskumo ir rungimosi principų tinkamo įgyvendinimo prielaida (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. birželio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-223-421/2019, 14 punktas; 2023 m. vasario 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-9-381/2023, 36 punktas).

19. Taigi, bylos nagrinėjimo ribas apibrėžia ieškinio dalykas ir faktinis ieškinio pagrindas, taip pat atsakovo pateiktų atsikirtimų į ieškinį dalykas ir faktinis pagrindas. Teismas, priimdamas sprendimą, neturi teisės peržengti bylos nagrinėjimo ribų, apibrėžtų pirmiau įvardytais elementais, išskyrus proceso įstatyme nustatytus atvejus (CPK 265 straipsnio 2 dalis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. gruodžio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-298-969/2022, 24 punktas; 2023 m. liepos 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-220-381/2023, 39 punktas ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika).
20. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas taip pat yra nurodęs, kad nors teismas turi pareigą tinkamai kvalifikuoti ginčo teisinius santykius ir pritaikyti faktinei situacijai aktualias teisės normas (teisinį ieškinio pagrindą), tačiau ši teismo pareiga nereikia nei teismo teisės modifikuoti faktinį ieškinio pagrindą (kvalifikuoti kitas, nei nurodytas šalių, faktines aplinkybes), nei keisti ieškinio dalyką (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 2 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-328-248/2020 21 punktą; 2023 m. liepos 13 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-220-381/2023 40 punktą).
21. Be kita ko, bylos nagrinėjimo ribos, pirmosios instancijos teisme apibrėžtos pareikšto ieškinio pagrindu ir ieškinio dalyku bei atsakovo atsikirtimais į ieškinį, daro įtaką ir bylos nagrinėjimui apeliacinės instancijos teisme (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. spalio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-238-421/2023, 24 punktas).
22. CPK 320 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad bylos nagrinėjimo apeliacine tvarka ribas sudaro apeliacinio skundo faktinis ir teisinis pagrindas bei absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų patikrinimas. Pagal CPK 320 straipsnio 2 dalį, apeliacinės instancijos teismas nagrinėja bylą neperžengdamas apeliaciniame skunde nustatytų ribų, išskyrus atvejus, kai to reikalauja viešasis interesas ir neperžengus skundo ribų būtų pažeistos asmenų, visuomenės ar valstybės teisės ir teisėti interesai; apie ketinimą peržengti apeliacinio skundo ribas teismas praneša dalyvaujantiems byloje asmenims; apeliacinės instancijos teismas *ex officio* (pagal pareigas) patikrina, ar nėra CPK 329 straipsnyje nustatytų absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų.
23. Taigi, remiantis CPK 320 straipsniu, bylos nagrinėjimo apeliacine tvarka apimtį ir ribas nustato apeliacinį procesą inicijavęs asmuo (apeliantas) ir apeliacinės instancijos teismas yra saistomas apeliaciniame skunde nurodytų argumentų bei neturi aiškintis aplinkybių ir faktų, kurių neprašo nustatyti apeliantas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. vasario 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-9-381/2023, 39 punktas).
24. Pažymėtina, kad dispozityvios bylos nagrinėjimo apeliacine tvarka specifika, lyginant su jos nagrinėjimu pirmosios instancijos teisme, yra tik ta, kad apeliacinės instancijos teismas bylą nagrinėja ne tik neperžengdamas apeliaciniame skunde ir atsiliepime į šį skundą nustatytų ribų (apeliacinio skundo faktinio ir teisinio pagrindo bei atsiliepimo į apeliacinį skundą faktinio ir teisinio pagrindo), išskyrus įstatymo nustatytas išimtis, bet ir bylos nagrinėjimo pirmosios instancijos teisme ribų, kurias šalys suformavo ieškinyje ir atsikirtimuose į ieškinį (priešieškinyje), nes apeliacinis skundas ir atsiliepimas į jį negali būti grindžiamas aplinkybėmis, kurios nebuvo nurodytos pirmosios instancijos teisme (CPK 306 straipsnio 2 dalis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. vasario 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-9-381/2023, 49 punktas; 2023 m. liepos 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-3-220-381/2023, 41 punktas).
25. Taigi, pirmosios instancijos teismo sprendimo teisėtumas ir pagrįstumas apeliacine tvarka tikrinamas atsižvelgiant į reikšmingas faktines aplinkybes, buvusias nagrinėjimo (tyrimo ir vertinimo) dalyku pirmosios instancijos teisme, pagal visus apeliaciniame skunde nurodytus argumentus tiek fakto, tiek ir teisės klausimais, be teisėto pagrindo neperžengiant apeliacinio skundo ribų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gegužės 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-274/2014; 2023 m. vasario 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-9-381/2023, 43 punktas). Išėjimas už apeliacinio skundo ribų yra tada, kai teismas pakeičia ar panaikina žemesnės instancijos teismo sprendimą dėl teisiškai reikšmingų faktinių pagrindų, kuriais apeliaciniame skunde nesiremama, ir įstatymas nesuteikia galimybės išeiti už apeliacinio skundo ribų tuo klausimu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gegužės 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-237/2008; 2023 m. vasario 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-9-381/2023, 44 punktas).
26. Be kita ko, pagal Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudenciją, dėl teisės į teisingą teismą nacionaliniams teismams draudžiama priimti siurprizinių, t. y. bylos šaliai netikėtų, sprendimų. Pagal Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 6 straipsnyje įtvirtintą teisingo bylos nagrinėjimo koncepciją šalys turi teisę į rungtynišką procesą, reikšiančią, kad jos privalo turėti galimybę ne tik pateikti įrodymus savo reikalavimams pagrįsti, bet taip pat teisę žinoti ir komentuoti visus įrodymus ar pastabas, pateiktus siekiant paveikti teismo sprendimą (žr. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1997 m. vasario 18 d. sprendimo byloje *Nideröst-Huber prieš Šveicariją*, peticijos Nr. 18990/91, 24 punktą; 2001 m. gegužės 31 d. sprendimo byloje *K. S. prieš Suomiją*, peticijos Nr. 29346/95, 21 punktą; 2014 m. kovo 3 d. sprendimo byloje *Duraliyski prieš Bulgariją*, peticijos Nr. 45519/06, 30 punktą; kt.), todėl Konvencijos 6 straipsnio požiūriu gali kilti Konvencijoje įtvirtintų teisių pažeidimo pavojus, kai teismai, nagrinėdami bylas, priima siurprizinius sprendimus tiek įrodymų tyrimo ir vertinimo, tiek teisės taikymo aspektu.
27. Kita vertus, nors siurpriziniu teismo sprendimu pažeidžiamos proceso teisės normos, tokia situacija pagal CPK 329 straipsnį nėra laikytina absoliučiu sprendimo negaliojimo pagrindu ir pati savaime nesudaro pagrindo panaikinti tokį teismo sprendimą. Atsižvelgiant į CPK 329 straipsnio 2 ir 3 dalyse nurodytų absoliučių teismo sprendimo ar nutarties negaliojimo pagrindų išimtinumą, šie pagrindai neturi būti aiškinami plačiai. Todėl tais atvejais, kai apeliacinės instancijos teismo padarytas proceso teisės normų pažeidimas nepatenka į absoliučių ar santykinai absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų sąrašą, šį pažeidimą būtina įvertinti CPK 329 straipsnio 1 dalies aspektu, t. y. ar šis proceso teisės normos pažeidimas yra toks, dėl kurio galėjo būti neteisingai išspręsta byla (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. vasario 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-13-1075/2023, 41 punktas; 2023 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-284-611/2023, 24 punktas).
28. Nagrinėjamoje byloje ieškovė, reikšdama ieškinį, nurodė, kad kredito unija „Švyturio taupomoji kasa“ ir trečiasis asmuo D. L. 2010 m. vasario 17 d. sudarė paskolos sutartį. Tinkamas paskolos sutarties įvykdymas buvo užtikrintas 2010 m. vasario 17 d. kredito unijos ir atsakovės sudaryta laidavimo sutartimi. Ieškovė paaiškino, kad 2018 m. vasario 8 d. reikalavimo teisės perleidimo sutartimi perėmė kredito unijos reikalavimą į skolininką D. L. bei visas prievolių pagal paskolos sutartį įvykdymą užtikrinančias priemones. Ieškovė pateikė duomenis, kad neišieškotos skolos likutis yra 28 962 Eur (negrąžinta paskola) ir 445 Eur (nepadengta sutartinių palūkanų suma). Aptartos aplinkybės sudarė ieškinio faktinį pagrindą, o reikalavimas priteisti 29 407 Eur skolą – ieškinio dalyką.
29. Atsakovė, gindamasi nuo pareikšto ieškinio, nurodė, kad atsakovė su kredito unija „Švyturio taupomoji kasa“ sudarė atskirą, su paskolos sutartimi tiesiogiai nesusijusį sandorį – laidavimo sutartį. Be to, atsakovė įrodinėjo, kad reikalavimo teisės perleidimo sutartimi kredito unija ieškovei perleido reikalavimą tik į skolininką D. L., tačiau ne į laiduotoją. Atsakovė pažymėjo, kad nebuvo supažindinta su paskolos sutartimi, jos nepasirašė, paskolos sutartyje nėra nustatyta prievolių užtikrinimo priemonių. Atsakovės manymu, ieškovė taip pat yra praleidusi 10 metų ieškinio senaties terminą ieškiniui pareikšti. Šį argumentą atsakovė grindė tokiomis faktinėmis aplinkybėmis: pradinė kreditorė apie savo teisių pažeidimą žinojo vėliausiai 2012 m. sausio mėn., kadangi Klaipėdos miesto apylinkės teismas 2012 m. sausio 12 d. priėmė nutartį dėl priverstinio skolos išieškojimo. Ieškinyje atsakovei pareikštas 2022 m. rugpjūčio 11 d., t. y. daugiau nei pusę metų praleidus ieškinio senaties terminą.
30. Pirmosios instancijos teismui ieškinį tenkinus, apeliaciniame skunde atsakovė pakartojo pirmosios instancijos teisme nurodytus argumentus, t.

y. kad paskolos sutarties ji nepasirašė, o laidavimo sutartis yra nesusijusi su paskolos sutartimi, kad reikalavimo teisės perleidimo sutartimi nebuvo perleistas kreditorės teisės į laiduotoją, kad pirmosios instancijos teismas neteisingai nustatė ieškinio senaties termino pradžią.

31. Skundžiamame sprendime apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad faktinis atsakovės atskirtimų pagrindas – termino pateikti ieškinį praleidimas, todėl yra būtina patikrinti, ar laidavimas nėra pasibaigęs. Teismas nusprendė, kad nagrinėjamu atveju šalys susitarė dėl terminuoto laidavimo, ir vertino, kad terminuotas laidavimas yra pasibaigęs CK 6.88 straipsnio pagrindu. Kasaciniame skunde nurodoma, kad vertindamas, jog laidavimas pasibaigė CK 6.88 straipsnio pagrindu, apeliacinės instancijos teismas peržengė apeliacinio proceso ribas ir, nesuteikdamas teisės ieškovei pasisakyti, priėmė šurprizinį sprendimą.
32. Pagal CK 6.88 straipsnio 1 dalį, kai buvo laiduota tik tam tikram laikui arba užtikrinta terminuota prievolė, laidavimas baigiasi, jeigu kreditorius per tris mėnesius nuo tos dienos, kurią suėjo laidavimo terminas ar prievolės įvykdymo terminas, nepareikia laiduotojui ieškinio. Pagal savo esmę bei paskirtį nurodytas terminas yra naikinamasis materialiosios teisės terminas, kuriam pasibaigus išnyksta tam tikra civilinė teisė ar pareiga (CK 1.117 straipsnio 6 dalis). Taigi aptariamoms normoms taikymui reikalinga nustatyti dvi faktines aplinkybes, t. y. faktą, kad laiduota tik tam tikram laikui arba užtikrinta terminuota prievolė, ir faktą, kad kreditorius per tris mėnesius nuo dienos, kurią suėjo laidavimo terminas ar prievolės įvykdymo terminas, nepareikšė laiduotojui ieškinio. Nustačius šias faktines aplinkybes konstatuojama, kad laidavimas baigėsi.
33. Ieškinio senatis – tai įstatymų nustatytas laiko tarpas (terminas), per kurį asmuo gali apginti savo teises pareikšdamas ieškinį (CK 1.124 straipsnis). Ieškinio senaties terminai ir jų skaičiavimo taisyklės nustatyti CK 1.125–1.135 straipsniuose, 6.16 straipsnyje ir kitose specialiose teisės normose. Tuo atveju, kai skolininkas ginasi ieškinio senatimi, tinkamam ieškinio senaties termino taikymui, visų pirma, nustatyti ieškinio senaties termino trukmė bei jo eigos pradžia. Pagal CK 1.127 straipsnio 1 dalį ieškinio senaties terminas prasideda nuo teisės į ieškinį atsiradimo dienos. Teisė į ieškinį atsiranda nuo tos dienos, kurią asmuo sužinojo arba turėjo sužinoti apie savo teisės pažeidimą. Taigi, asmuo, nuo ieškinio reikalavimų besiginantis ieškinio senaties institutu, visų pirma įrodinėja faktinę aplinkybę – momentą, nuo kurio ieškovas sužinojo arba turėjo sužinoti apie savo teisės pažeidimą. Tokiais atvejais reikšmingomis bylai laikytinos ir faktinės aplinkybės, susijusios su pagrindu ieškinio senaties terminą sustabdyti, nutraukti ir atnaujinti (CK 1.129, 1.130 straipsniai, 1.131 straipsnio 2 dalis).
34. Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija nurodo, kad laidavimo terminas bei ieškinio senaties terminas yra skirtingos paskirties materialiosios teisės terminai, šių terminų pasibaigimas sukelia skirtingo pobūdžio teisinius padarinius: pasibaigus laidavimo terminui, baigiasi kreditoriaus subjektinė teisė reikalauti prievolės vykdymo iš laiduotojo bei atitinkamai laiduotojo pareiga atsakyti kreditoriui, o pasibaigus ieškinio senaties terminui kreditoriaus subjektinė teisė nesibaigia, o baigiasi tik teisė reikalauti pažeistą subjektinę teisę apginti pareikšiant ieškinį, jeigu skolininkas ginasi ieškinio senatimi. Teisės normos, reglamentuojančios terminuoto laidavimo pabaigą ir ieškinio senaties termino pabaigą bei nurodytų terminų pasibaigimo padarinius, turi skirtingas hipotezes, t. y. tam tikrų faktų egzistavimo prielaidas. Dėl nurodytų terminų paskirties ir jų pabaigos padarinių skirtumų terminuoto laidavimo pabaiga (CK 6.88 straipsnis) bei ieškinio senaties termino pabaiga (CK 1.124–1.135 straipsniai) yra skirtingo pobūdžio atskirtimai į ieškinį, reikalaujantys skirtingų faktinių aplinkybių įrodinėjimo, t. y. skiriasi šių atskirtimų faktinis pagrindas. Teisėjų kolegija pažymi, kad nors, minėta, teismas turi pareigą kvalifikuoti ginčo teisinius santykius, tačiau tą daro tik neperžengdamas ieškinio ir atskirtimų į ieškinį (o apeliacinėje instancijoje – ir apeliacinio skundo) ribų ir nenustato faktinių aplinkybių, kurių šalys įrodinėja, taip pat neanalizuoja argumentų, kuriais šalys nesiremia, išskyrus įstatyme nurodytas išimtis.
35. Nagrinėjamu atveju į atsakovės atskirtimų į ieškinį bei apeliacinio skundo faktinį pagrindą įėjo tik aplinkybės, susijusios su ieškinio senaties termino pradžia ir pabaiga, t. y. atsakovė įrodinėjo, kad ieškinio senaties termino eiga prasidėjo 2012 m. sausio mėn., todėl buvo praleistas bendrasis 10 metų ieškinio senaties terminas ieškiniui pareikšti. Tokių faktinių aplinkybių kaip terminuotas laidavimas, terminuota laidavimu užtikrinta prievolė, terminuoto laidavimo pabaigos momentas ir padariniai bei kreditoriaus pavėlavimo pareikšti reikalavimą laiduotojui per įstatyme nustatytą 3 mėnesių terminą atsakovė neįrodinėjo. Atsižvelgdama į tai, teisėjų kolegija nusprendžia, kad nagrinėjamu atveju apeliacinės instancijos teismas, taikydamas CK 6.88 straipsnį išėjo už , išėjo už atskirtimų į ieškinį (ir apeliacinio skundo) faktinio pagrindo ribų ir ėmėsi analizuoti aplinkybes, kurios nebuvo įrodinėjimo dalyku pirmosios instancijos teisme ir kurionis, be kita ko, atsakovė nesirėmė apeliaciniame skunde. Tokie apeliacinės instancijos teismo veiksmai sudaro pagrindą konstatuoti netinkamą CPK 320 straipsnio taikymą ir aiškinimą.
36. Be kita ko, indamasis nustatyti faktines aplinkybes, sudarančias pagrindą taikyti CK 6.88 straipsnį, kurios nebuvo įrodinėjamos nei pirmosios instancijos teisme, nei nurodytos atsakovės apeliaciniame skunde, nenustatęs pagrindo peržengti apeliacinio skundo ribų ir neinformavęs apie tai ginčo šalių, apeliacinės instancijos teismas teisės taikymo aspektu priėmė šurprizinį sprendimą, o tai nulėmė Konvencijos 6 straipsnio pažeidimą. Teisėjų kolegija nusprendžia, kad šis proceso teisės normos pažeidimas yra toks, dėl kurio galėjo būti neteisingai išspręsta byla, kadangi be teisėto pagrindo peržengus apeliacinio skundo ribas ir remiantis vieninteliu už bylos nagrinėjimo ribų išinančiu argumentu buvo panaikintas pirmosios instancijos teismo sprendimas, o į apeliacinio skundo argumentus nebuvo atsakyta.
37. Minėta, kad apeliaciniame skunde atsakovė teikė argumentus dėl ieškinio senaties taisyklių netinkamo taikymo pirmosios instancijos teisme, dėl laidavimo sutarties atskirumo nuo paskolos sutarties, nurodė, kad reikalavimo perleidimo sutartimi ieškovė nėra perėmusi teisį į laiduotoją (atsakovę). Šie argumentai apeliacinės instancijos teismo liko neįvertinti, o pirmosios instancijos teismo sprendimas panaikintas remiantis į bylos nagrinėjimo ribas nepatekusiomis faktinėmis aplinkybėmis bei teisiniais argumentais.

Dėl bylos procesinės baigties ir bylinėjimosi išlaidų

38. Apeliacinės instancijos teismas, išėjęs už bylos nagrinėjimo ribų ir vienintelio argumento dėl terminuoto laidavimo pabaigos pagrindu panaikinęs pirmosios instancijos teismo sprendimą, visiškai nepasisakė dėl atsakovės apeliaciniame skunde nurodytų argumentų, todėl atsakovės apeliacinis skundas liko neišnagrinėtas. Netinkamas CPK 320 straipsnio taikymas ir aiškinimas bei aplinkybė, jog neatsakyta į apeliacinio skundo argumentus, sudaro pagrindą apeliacinės instancijos teismo sprendimą panaikinti ir bylą grąžinti apeliacinės instancijos teismui nagrinėti iš naujo.
39. Kasaciniam teismui nusprendus, kad byla perduotina iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui, bylinėjimosi išlaidų atlyginimo priteisimo klausimas išspręstinas šio teismo iš naujo išnagrinėjus bylą. Pažymėtina, kad kasacinis teismas patyrė 5,76 Eur dydžio išlaidas, susijusias su procesinių dokumentų įteikimu.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 5 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

nutaria:

Vilniaus apygardos teismo 2023 m. gegužės 16 d. sprendimą panaikinti ir bylą grąžinti iš naujo nagrinėti Vilniaus apygardos teismui.
Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai Artūras Driukas

Virgilijus Grabinskas

Gediminas Sagatys